

ДАВНЬОГРЕЦЬКА МОВА

кандидат філологічних наук, доцент

Лазер-Паньків Олеся Василівна

Telegram: Kappa Lambda (<https://t.me/lambda8kappa>)

Instagram: kappalambda_classics

Facebook: Kappa Lambda

pinax.com.ua

ПІДРУЧНИКИ

Основна:

- ❧ Звонська Л.Л. **Давньогрецька мова.** – К., 1997. – 589 с.; 2007. – 711 с.
- ❧ Кощій О. М., Лазер-Паньків О. В. **Давньогрецька мова в таблицях: Фонетика. Морфологія:** Навчальний посібник. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. – 383 с.
- ❧ Лазер-Паньків О. **ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ** : Давньогрецькі прислів'я та приказки : словник-довідник / О. Лазер-Паньків – К. : ВПЦ «Київський університет», 2015. – 447 с.
- ❧ Лазер-Паньків О. В., Кощій О. М. **Давньогрецька мова в таблицях. Синтаксис простого речення** : навч. посіб. / О. В. Лазер-Паньків, О. М. Кощій. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2023. – 400 с.

Додаткова:

- ❧ Оліщук Р. Л., І. С. Макар. **Давньогрецька мова.** – Чернівці: Букрек, 2015. – 496с.
- ❧ Luschnig С.А.Е. **An introduction to Ancient Greek.** A literary approach. – Cambridge, 2007. – 390 p. (доступне в інтернеті)
- ❧ Smyth Н. W. **A Greek Grammar for colleges.** – New York; Boston; Cincinnati; Atlanta; Chicago : American Book Company, 1918. – 784 p.

СЛОВНИКИ

☞ Лазер-Паньків О. **ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ** : Давньогрецькі прислів'я та приказки : словник-довідник / О. Лазер-Паньків – К. : ВПЦ «Київський університет», 2015. – 447 с.

☞ **Енциклопедичний словник класичних мов** / Звонська Л. Л., Корольова Н. В., Лазер-Паньків О. В. та ін. ; За ред. Звонської Л. Л. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2015. – 464 с.

☞ **ΛΟΓΕΙΟΝ**

<https://logeion.uchicago.edu/%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B5%E1%BF%96%CE%BF%CE%BD>

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- ❧ Buck C. D. The Greek Dialects. – Chicago: The University of Chicago Press, 1973. – 373 p.
- ❧ Goodwin W. W. A Greek Grammar. – Boston: Ginn & Company, 1900. – 451 p.
- ❧ Hoffman O. Die Griechischen Dialekte in ihrem historischen Zusammenhange. – B. 3: Der ionische Dialekt. – Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1898. – 646 p.
- ❧ Smith W. A first Greek course. – London: John Murray, 1909. – 208 p.
- ❧ Smyth H. W. A Greek Grammar for colleges. – N. Y.; Boston; Cincinnati; Atlanta; Chicago: American Book Company, 1918.
- ❧ Звонська Л. Л. Історія грецької мови. – К.: Видавничий центр Київського національного лінгвістичного університету, 2005.
- ❧ Светнам Дж. Вступ до грецької мови Нового Завіту: Морфологія. – Львів: Видавництво Львівської богословської академії, 1995. – 400 с.

Періодизація розвитку грецької мови

IX ст. до н. е. – формування власне грецької писемності.

VIII-VII ст. до н. е. – найдавніші пам'ятки давньогрецької мови, які збереглися до нашого часу (написи на предметах з твердих матеріалів: каменю, металу, кераміки).

- 1. Архаїчний або догомерівський та часів Гомера і Геродота (IX-VIII ст. до н. е.): формування племінних груп з їх діалектами (іонійців, ахейців, дорійців, еолійців); “Іліада” та “Одісея”.*

Територіальні різновиди усної грецької мови (докласичний період давньогрецької мови)

іонійсько-аттична група
(аттичний діалект та іонійські говірки, що поширились з континента на Евбею, Кіклади та середню частину західного узбережжя Малої Азії)

аркадо-кіпрсько-памфілійська група
(спершу поширилась на значній частині південної Греції та прилеглих островів, але з 12-11 ст. до н. е. витіснена іншими діалектами; збереглась лише у вигляді розрізнених говірок)

еолійська група
(діалекти північно-західного узбережжя Малої Азії до Смирни на півдні та о. Лесбос, Лемнос; фесалійська та беотійська говірки – узбережжя північної частини Егейського моря на сході)

дорійська група (Пелопонес, Крит, південні острови Егейського моря, південне узбережжя Малої Азії, Сицилія, південна Італія):
- Власне дорійська або південна підгрупа (лаконська, месенська, арголідсько-егінська, коринфська, мегарська, родоська, критська говірки, говірки островів Фера та Мелос);
- Західна підгрупа (етолійська, локридська, фокідська, ахейська, елідська говірки)

Періодизація розвитку грецької мови

---

2. *Класичний період* (VIII – IV ст. до н.е.): співіснування різних діалектів.

Територіальні різновиди усної грецької мови (докласичний період давньогрецької мови)

іонійсько-аттична
група

аркадо-кіпрсько-
памфілійська група

еолійська
група

дорійська
група

Форми грецької мови (класичний період)

аттичний діалект
(Есхіл, Софокл,
Еврипід,
Аристофан,
Ксенофонт,
Фукідід та інші)

іонійський діалект у писемній формі засвідчений у творах Геродота та інших. Мав усні різновиди:
- Східно-іонійський (за Геродотом (I, 142) поділявся не менше, ніж на 4 різновиди)
- Центральньо-іонійський
- Західно-іонійський

еолійський
діалект (писемна
– у Алкея, Сапфо
та інших)

дорійський
діалект
(писемна – у
Симоніда,
Піндара та
інших)

Давньогрецькі діалекти

2. **Еолійський** діалект (північне узбережжя Малої Азії, у Фесалії, Беотії, на острові Лесбос): поети Алкей (4 ст. до н.е.) та Сапфо (6 ст. до н.е.). Еолійські елементи зустрічаються також у творах Гомера.

Давньогрецькі діалекти

Існувала **аркадо-кіпрсько-памфілійська** діалектна група, яка швидко розпалася на розрізнені говірки, що з часом були витіснені іншими діалектами.

Від розмовних діалектів значною мірою відрізняється **жанрова мова** літературних творів:

- епічний діалект – змішання іонійського та еолійського,
- хорова лірика та хорові трагедійні партії – дорійський діалект,
- проза – аттичний діалект.

Періодизація розвитку грецької мови

---

3. *Елліністично-римський період або період койне* (III ст. до н.е – IV ст. н. е.):

- ✓ грецький переклад старозавітної частини Біблії (Септуагінта, тобто “переклад сімдесяти”), новозавітний канон;
- ✓ архаїзаторські тенденції (Калімах (300-240), Аполоній Родоський (3 ст. до н.е.), Полібій (200-120), Діодор Сицилійський (90-21), Плутарх (46-120), Павсаній (2 ст. н.е.), Аріан (95-175), Апіан (100-170), Страбон (1 ст. н.е.), Лукіан (120-190)),
- ✓ патристична література (Іоан Златоуст, Василь Великий, Оріген, Ієронім).

Царства діадохів

Форми грецької мови (класичний період)

**аттичний
діалект**

**іонійський
діалект**

**еолійський
діалект**

**дорійський
діалект**

Наддіалектна форма (койне)
(утворення та функціонування – III ст. до н. е. – V ст. н. е.)

літературна
(функціонально-жанрові
різновиди)

нелітературна (розмовно-побутова) (соціально-територіальні різновиди)

усна (публічні виступи
та усне мовлення
освіченої частини
грецького та
негрецького населення
елліністичних країн)

писемна (мова ділової
прози та художньої
літератури, яка
формувалась під
впливом явища
аттикізму)

усна (мова неосвічених та
малоосвічених прошарків
міського населення, мова жителів
сільських місцевостей)

писемна (епіграфічні
пам'ятки, які
відображають
розмовно-побутову
мову)

Періодизація розвитку грецької мови

---

4. *Візантійський або середньовічний період* (395 р. (розподіл Римської імперії) – 1453 р. (падіння Візантії)):

- ✓ діяльність отців Православної Церкви: Василя Кесарійського, Григорія Назіанзина, Григорія Ниського, Іоана Златоуста;
- ✓ історики Прокопій, Агафій, Феофан, Кекавмен, Кантакузін, Лаонік, Халкоканділ, брати Хоніати, Псел, Пахімер,
- ✓ філософи: Прокл, Діонісій Ареопагіт, Іоан Дамаскін, Григорій Палама.

Періодизація розвитку грецької мови

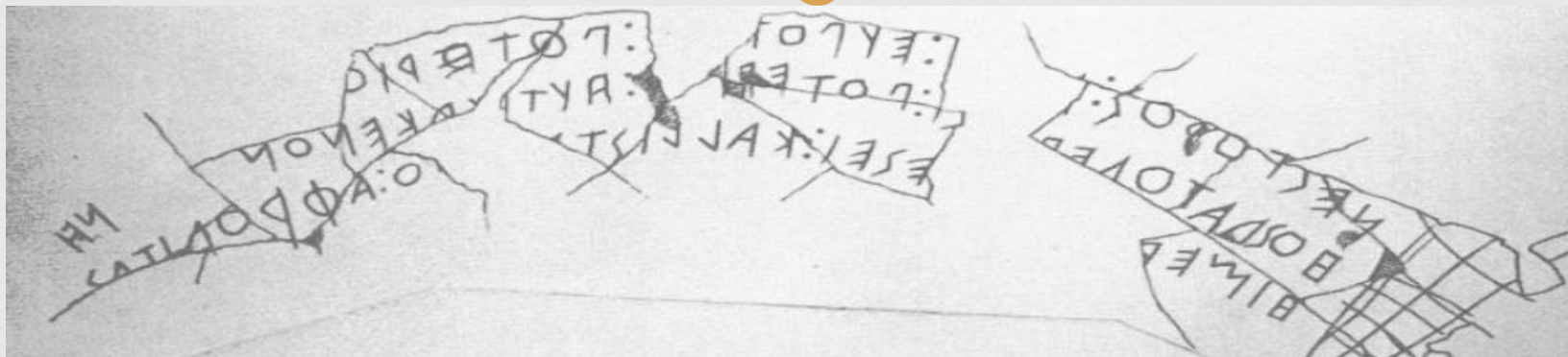
5. *Період новогрецької мови* (з кін. XV ст.):

- ✓ розмовна мова – димотика
- ✓ письмова літературна – кафареvуса
- ✓ З 1976 року – єдина грецька мова
- ✓ У 1981 році спрощено графіку

ДАВНЬОГРЕЦЬКА МОВА – грецька мова архаїчного, класичного та елліністичного періодів.

"Кубок Нестора"

(730-720 рр. до н. е.)

“Я зручний для пиття кубок Нестора. Того, хто буде пити з цього кубка, одразу бажання охопить прекрасновінчаної Афродіти”

ДАВНЬОГРЕЦЬКА ФОНЕТИКА

та ГРАФІКА

Алфавіт

Запозичений у фінікійців у IX ст. до н. е. Існували різновиди:

- **східногрецький (мілетський)** (ним користувалися у Візантії, його ж використали як основу Кирило та Мефодій при створенні слов'янської азбуки); з 403 року до н. е. став офіційним у Афінах, а відтак згодом і у всій Греції;

- **західногрецький (халкідський)** (поширений на Пелопонесі, в Беотії, Локриді, Евбеї, Фесалії, в Південній Італії та на острові Сицилія; саме на його основі був згодом утворений латинський алфавіт, який запозичили мови Західної Європи).

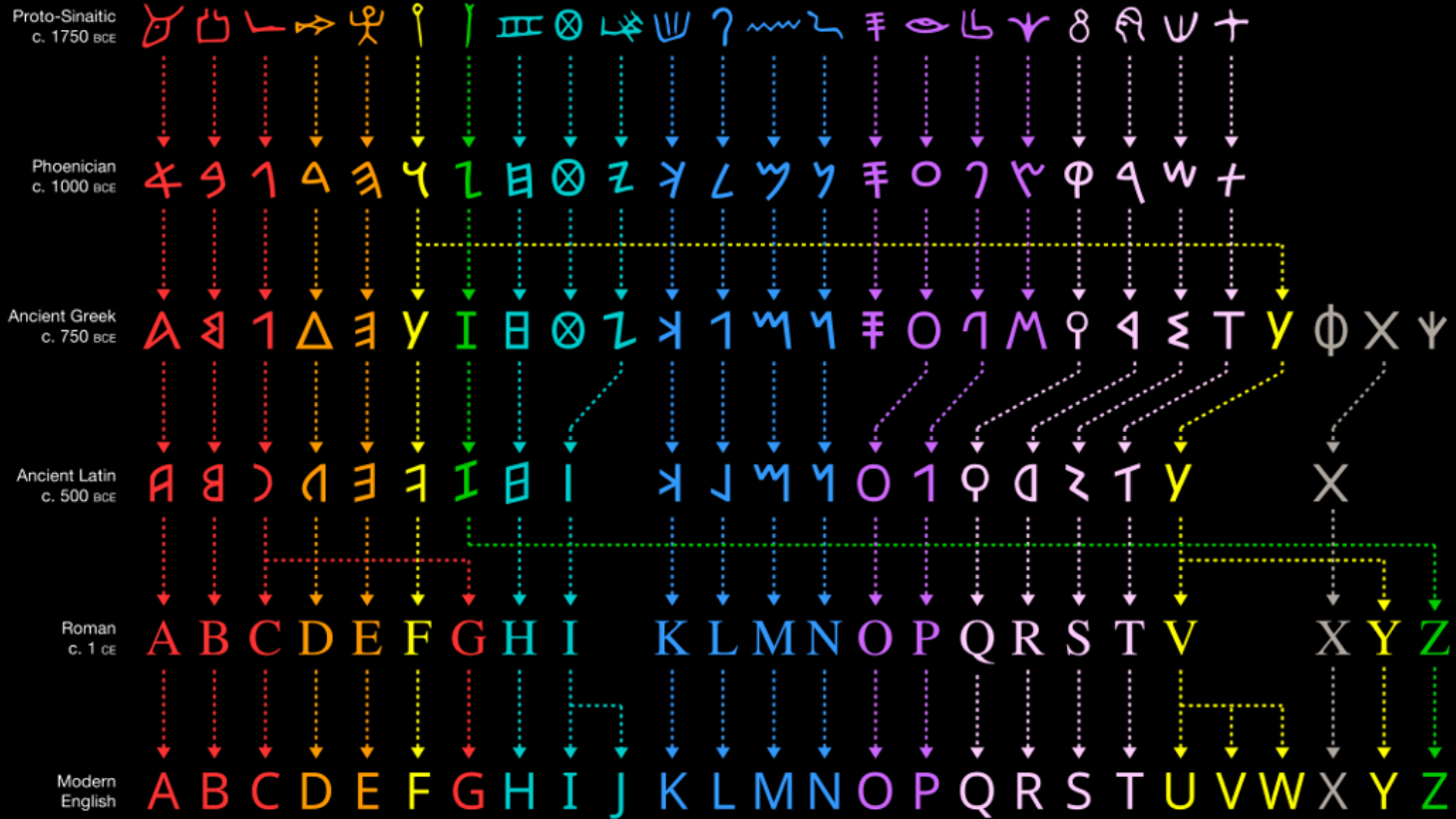
Особливості написання

НАПРЯМОК ПИСЬМА:

- Справа наліво (у перших написах, знайдених на островах Санторині та Мілосі);
- Бустрофедон (перехідна форма від семітського письма до європейського);
- Зліва направо.

Evolution of the English Alphabet

Особливості написання

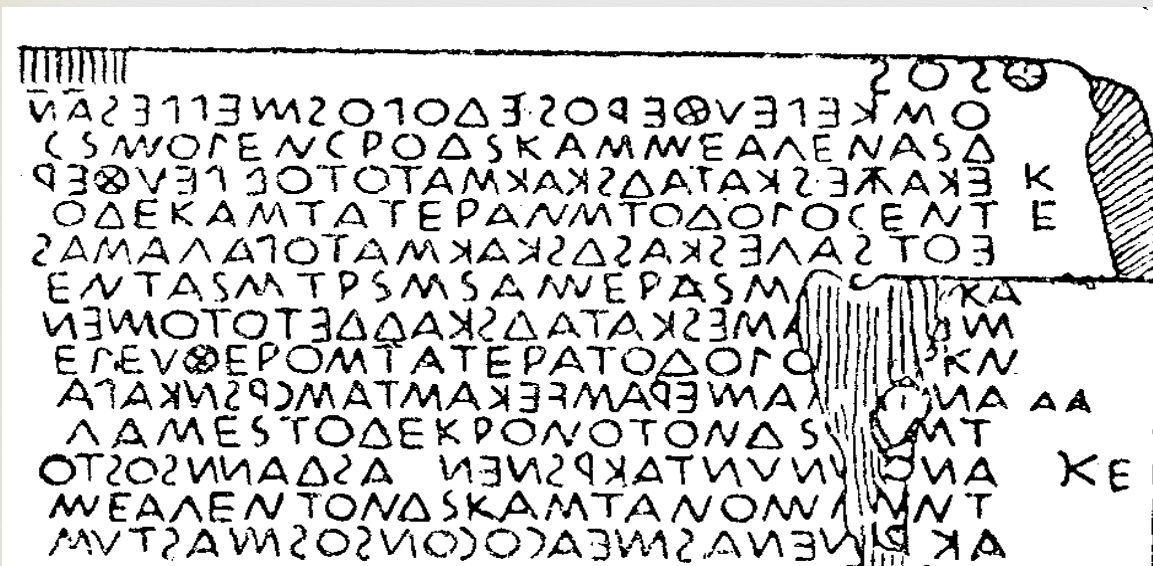

НАДРЯДКОВІ ЗНАКИ:

Близько 200 р. до н. е. александрійський граматик Аристофан Візантієць вводить в письмо три знака акцентуації та інтервали.

VIII-IX ст. – введення мінускулів.

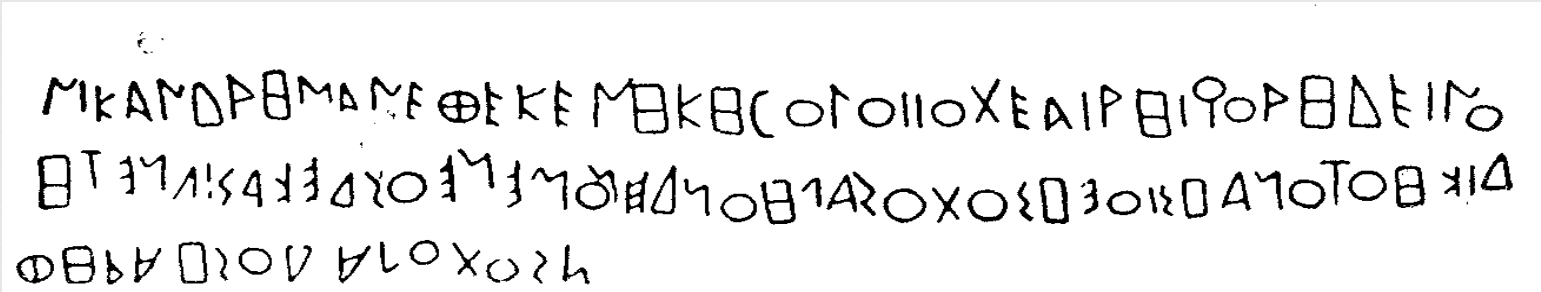
Початок Гортинських законів (V ст. до н. е.)

← θιοί:

- ← ὅς κ' ἐλευθέροι ἐ δόλοι μέλλει ἀν-
- πιμολῆν, πρὸ δίκας μέ ἄγεν· αἱ δ-
- ← ἐ κ' ἄγει, καταδικασάτο τὸ ἐλευθέρ-
- ο δέκα στατῆρας, τὸ δόλο πέντ-
- ← ε, ὅτι ἄγει, καὶ διδασάτο λαγάσαι
- ἐν ταῖς τρισὶ ἀμεραις. αἱ δέκα
- ← μὲ λαγάσει, καταδικαδέτο τὸ μὲν
- ἐλευθέρο στατῆρα, τὸ δόλο δαρκν-
- ← ἀν τὰς ἀμέρας Γεκάστας, πρὶν κα λα-
- γάσει· τὸ δὲ κρίνο τὸν δικαστ-
- ← ἀν ὁμνύντα κρίνεν. - αἱ δ' ἀννίοιτο
- μὲ ἄγεν, τὸν δικαστὰν ὁμνύντ-
- ← α κρίνεν, αἱ μὲ ἀποπονίοι μαῖτυς

Напис Никандри (VI ст. до н. е.)

Νικάνδρη μ ανέθεκεν ἡκηβόλο ἰοχεαίρη θορη Δειν
οδικηο(ω) τῶ(ω) Ναησίο(ω) ἔησοχος ἀλ(λ)ηο(ω)ν Δηνομένεος δὲ και γνετη
Φηραησο(ω) δ ἀλοχος ν(νν)

Напис іонійських найманців
у єгипетському війську Псаметиха II (594-588 рр.)
на храмі Абу Симбел у Нубії

ΒΑΣΙΛΕΟΣ ΕΛΘΟΝΤΟΣ ΕΣ ΕΛΕΦΑΝΤΙΝΑΝ ΨΑΜΑΤΙΧΟ
ΤΑΥΤΑ ΕΓΡΑΨΑΝ ΤΟΙΣ ΨΑΜΜΑΤΙΧΟΙ ΤΟΙ ΘΕΟΚΛΟΣ
ΕΠΛΕΟΝ ΒΛΘΟΝ ΔΕ ΚΕΡΚΙΟΣ ΚΑΤΥΠΕΡΘΕ ΥΙΣ Ο ΠΟΤΑΜΟΣ
ΑΝΙΗ, ΑΛΛΟΓΛΟΣΣΟΣ Δ' ΗΨΕ ΠΟΤΑΣΙΜΤΟ ΑΙΓΥΠΤΙΟΣ ΔΕ "ΑΜΑΣΙΣ
ΕΓΡΑΦΕ Δ' ΑΜΕ "ΑΡΧΟΝ "ΑΜΟΙΒΙΧΟ ΚΑΙ ΠΕΛΕΚΟΣ Ο "ΥΔΑΜΟ

βασιλέος ἐλθόντος ἐς Ἐλεφαντίναν Ψαματίχο
ταῦτα ἔγραψαν τοι σὺν Ψαματίχοι τοῖ Θεοκλέος.
ἔπλεν, ἦλθον δὲ Κέρκιος κατύπερθε υἱς ὁ ποταμὸς
ἀνίη, ἀλλογλόσσος δ' ἦχε Ποτασιμτο Αἰγυπτίος δὲ "Αμασις.
ἔγραφε δ' ἀμὲ "Αρχον Ἄμοιβίχο καὶ Πέλεκος ὁ Ἵδάμο

Вимова

До XVI ст.: Єдина вимова – візантійська
(Рейхлінова, сучасна)

З кінця XV ст.: деякі вчені почали помічати
невідповідність візантійської вимови античним
свідченням

Вимова

Перші спроби реконструкції - у епоху Відродження:

- **Еразм Роттердамський** (1467-1536) (Desiderius Erasmus Roterodamus): еразмова вимова = “етацизм”, прийнята у класичній філології. Базується на латинській транскрипції грецьких слів (*Dialogus de recta latini graecique sermonis pronuntiatione* (1528))

Попередники Еразма

Антоніо
де Небріха

1441-1522

Іспанський філолог,
поет, історик і педагог

(ісп. - Antonio de Nebrija
лат. - Antonius
Nebrissensis)

Альд
Мануцій

1450-1515

Італійський
видавець, типограф,
вчений-гуманіст

(італ. - Aldo Manuzio,
лат. - Aldus Pius
Manutius)

Джироламо
Алеандро

1480-1542

Італійський гуманіст,
вчений, кардинал

(італ. - Girolamo Aleandro,
лат. - Hieronymus Aleander)

Вимова

- **Йоган Рейхлін** (1455-1522): рейхлінова вимова = “ітацизм”, зорієнтована на середньовічну візантійську вимову. Усі дифтонги за цією вимовою монофтонгізовані, що було характерно для середньовічної грецької мови і зберігається у сучасній новогрецькій.

!!! Афіни – Атени, кафедра – катедра, ефір – етер, міф – міт.

АЛЕ театр, еврика.

Відмінності між еразмовою та рейхліною вимовами

<i>Написання</i>	<i>Рейхлінова вимова</i>	<i>Еразмова вимова</i>
η	[i]	[ē]
υ	[i]	[ü]
οι	[i]	[oj]
ει	[i]	[ej]
υι	[i]	[üi]
αι	[e]	[aj]
αυ	[av], [af]	[au]
ευ	[ev], [ef]	[eu]
β	[v]	[b]

<i>Написання</i>	<i>Рейхлінова вимова</i>	<i>Еразмова вимова</i>
β	[v]	[b]
γ	[j] (між голосними)	[g]
θ	[th] (міжзубний)	[th] (придиховий [t])
ζ	[z]	[dz]
μπ, νπ	[mb, nb]	[mp, np]
γκ, νκ	[ng]	[nk]
ντ	[nd]	[nt]
ηυ	[iv, if]	[ev]
ϵ	[Ø]	[h]

αλφα

A

α

ἄνθος

βετα

β

B

β

βάρβαρος

γάμα

Ƴ

Γ

γ

γῆ

ΑΓΓΕ ἄγγελος, Σφίγξ, συγκοπή

дельта

Ω

Δ

δ

δήμος

ε ψιλον

Ε

ε

ἔθος

дзета

Ϝ

Z

ζ

ζωή

eta

Ϸ

Η

η

σκηνή

ΤΧετα

Ω

Θ

θ

θεός

Йота

Ω

I

ι

ἰδέα

καπα

Ϟ

Κ

κ

κακός

лямбда

Ω

Λ

λ

λάμπη

ΜΙΘ

Ω

Μ

μ

μάγος

НЮ

Ю

N

v

νάννος

κci

Ϝ

Π

ξ

ξένος

ο μικροη

Ο

ο

ὄλβιος

πί

ϖ

Π

π

πάθος

po

ϖ

P

ρ

ῥάδιος

СИГΜΑ

Ϝ

Σ

σ/ς

σοφός

tau

Ϝ

T

τ

ταῦρος

ÿ ПСИΛΟΝ

Υ

υ

ϣγιής

φi

ϕ

Φ

φ

φῶς

xi

Ϸ

X

χ

χθών

πσὶ

Ω

Ψ

ψ

ψαλμός

ο μεγα

Ω

Ω

ω

ὠδή

Μαγικὸν	Μίνικὸν	Ἦμα (давньогр.)	Ἦμα (укр.)	Вимова	Фінікій- ський відповідає	Λατίνська транс- літерація	Число значення
Α	α	ἄλφα	άλφα	ā, ǎ	Ⲁ алеф	a	1
Β	β	βῆτα	бета	b	Ⲃ бет	b	2
Γ	γ	γάμμα	γάμα	g, n	Ⲅ гімел	g	3
Δ	δ	δέλτα	δέλτα	d	Ⲇ далет	d	4
Ε	ε	ἒ ψιλόν	ε псилόν	ě	Ⲙ хе	e	5
Ζ	ζ	ζῆτα	дзета	z	Ⲙ заїн	z	7
Η	η	ἦτα	эта	ē	Ⲟ хет	e, ē	8
Θ	θ	θῆτα	тхета	th	Ⲙ тет	th	9
Ι	ι	ἰῶτα	йота	ī, ĭ	Ⲛ йод	i	10
Κ	κ	κάππα	капа	k	Ⲙ каф	k	20

Λ	λ	λάμβδα	лямбда	l	Ɑ ламед	l	30
Μ	μ	μῦ	μι	m	Ϟ мем	m	40
Ν	ν	νῦ	νι	n	ϙ нун	n	50
Ξ	ξ	ξῖ	κσι	x	Ϡ самех	x	60
Ο	ο	ὀ μικρόν	ο μικρόν	ō	Ϻ айн	o	70
Π	π	πῖ	πι	p	ϻ пе	p	80
Ρ	ρ	ῥῶ	ρο	r	ϼ реш	r (ῥ: rh)	100
Σ	σ, ς ¹	σῖγμα	σιγμα	s	Ϸ шин	s	200
Τ	τ	ταῦ	τάυ	t	ϸ тав	t	300
Υ	υ	ῦ ψιλόν	ι ψιλόν	ü	Ϻ вав	u, y	400
Φ	φ	φῖ	φι	ph	ποходження невідоме	ph	500
Χ	χ	χῖ	χι	ch		ch	600
Ψ	ψ	ψῖ	пси	ps		ps	700
Ω	ω	ὦ μέγα	ο μέγα	ō	---	o, ō	800

Літери, що вийшли з ужитку

Назва (давньогре.)	Написання	Назва (укр.)	Вимова	Фінікій- ський відповідник	Латинська транс- літерація	Числове значення
δίγαμμα (Ϝαυ)	Ϝ ϝ	дигама	[w]	Υ вав	w	6
στίγμα	Ϛ ϛ	стиγμα	[st]	---	st	6
κόππα	Ϟ ϟ	копа	[q]	Ϙ коф	q	90
σαν	Ϻ ϻ	сан	[ts] / [s]	ϣ цаде	s	90
σχω	Ϸ	схо	[sh]	Ϟ сін	---	---
σαμπί	Ϡ ϡ	сампі	[ss] [ks]	ϣ цаде	ss	900

Приголосні

За місцем	За типом артикуляції						
	<i>проривні</i>			<i>сонанти</i>		<i>фрикативний</i>	<i>африкати</i>
	<i>глухі</i>	<i>дзвінкі</i>	<i>придихові</i>	<i>плавні</i>	<i>носові</i>		
<i>Губні</i>	π	β	φ	-	μ	-	ψ
<i>Передньо-язикові</i>	τ	δ	θ	λ, ρ	ν	σ	ζ
<i>Задньо-язикові</i>	κ	γ	χ	-	-	-	ξ

Особливості латинської транслітерації грецьких приголосних

φ - ph:	φιλόσοφος -	philosophus;
θ - th:	θέρμαι -	thermae;
χ - ch:	σχολή -	schola.

Διφτονγι

Власні	αι [ai]	ει [ei]	οι [oi]	ϋι [y̥i]	αυ [au]	ευ [eu]	ηυ [eu]
--------	------------	------------	------------	-------------	------------	------------	------------

αι δίαιτα, χαίρω, χαμαιλέων

ae haema [e] хамелеон, дієта

ει κλείς, δυναστεία, χείρ

i chirurgus [i] хірург, династія

οι οίκονομία, οἶνος, ποινή

oe poena [e] пеня, економія

αυ αὐτός, αὔρα, αὐτόματος

au aura [av, ay] автомат, аура

ευ ψεύδω, εὐφορία, Εὐρώπη

eu Europa [ev, ey] Європа, ейфорія

υι μῦα, υἱός

ηυ ηὔξηκα

ДИФТОНГИ

Невласні

ου
[u]

ᾱι / α
[a]

ηι / η
[e]

ωι / ω
[o]

α ἄδω ῥάδιος

η ἦτουν

ω ὠδή

ου οὐρανός

NB! У невластних дифтонгах ι не вимовляється та називається subscriptum (до візантійської епохи писалась поруч; при великій літері пишеться поруч, але не вимовляється - adscriptum): "Αιδης.

NB! При роздільному читанні (дієреза) над другою літерою ставиться трема: ὄις, πραῦς.

Придих

Види придиху		Графічне позначення	Вимова	Приклади
Важкий придих	spiritus asper	´	[h]	οὗτος ὁ ἥρως αὕτη ἡ ῥητορικὴ Ἰέρων ἤκει
Легкий придих	spiritus lenis	´	[Ø]	εἰς Ἴωνίαν ἦλθον ὠδῆς ἀκούω

Придих

- слова з початковим ρ- (ῥίς, ῥινός)
- слова, що містять ρρ̄ або ρρ (πόρρω або πόρρῶ)
- слова маюскулами не мають придиху
- у власних дифтонгах та у ου придих ставиться над другою літерою; у невлачних – перед першою літерою: пор. Ἄιδης та Οἶκος

Довгота та короткість складів

1) *Довгий*

а) за природою (містить довгий голосний або дифтонг, крім закінчень називного множини -αι, -οι, закінчення інфінітива -ναι, аористних закінчень -μαι, -σαι, -ται, -νται, -σθαι);

б) за положенням (перед двома чи більше приголосними чи подвійними приголосними).

2) *Короткий*: а) за природою (φιλόσοφος); б) за положенням (перед іншою голосною) (ἕως).

Пор. Καῖκος, κακός та κακῶς

Голосні

Звук	[a]	[o]	[e]	[i]	[i] / [ü]
Короткий	α	ο	ε	ι	υ
Довгий	α	ω	η	ι	υ

Види наголосу

Види наголосу		Графічне позначення	Правила вживання	Приклади
Гострий наголос	acutus	´	може ставитися на будь-якому з трьох останніх складів	β <u>α</u> τραχος φ <u>ι</u> λος σοφ <u>ο</u> ς
Тупий наголос	gravis	`	ставиться на першому складі з кінця замість гострого наголосу у слові, після якого стоїть інше слово	τ <u>α</u> <u>α</u> λλα ε <u>π</u> ει δ <u>ε</u> η <u>σ</u> θενει πα <u>ρ</u> ων <u>ε</u> τυ <u>γ</u> χανε η δ <u>ε</u> μ <u>η</u> τηρ
Огорнений наголос	circumflexus	˘	може ставитися не далі другого складу з кінця та лише на довгих за природою голосних або дифтонгах	σ <u>ω</u> μα ρ <u>ε</u> υ <u>μ</u> α κα <u>λ</u> ω <u>ς</u> τι <u>μ</u> ᾱ

Назви слів за типом наголошення

Accentus	Третій склад з кінця	Другий склад з кінця	Перший склад з кінця
	(barytona)		
Acutus	proparoxytona	paroxytona	oxytona
Gravis	---	---	oxytona
Circumflexus	---	properispomena	perispomena

Правила наголошення

Тип наголошення		Місце наголошеного складу			
		<i>третій з кінця</i>	<i>другий з кінця</i>		<i>перший з кінця</i>
			<i>довгий</i>	<i>короткий</i>	
Голосний останнього складу	<i>короткий</i>	гострий	огорнений	гострий	гострий (або тупий)
	<i>довгий</i>	---	гострий	гострий	гострий (або тупий) огорнений (якщо довгий голосний утворився в результаті контракції)

Правила наголошення

῀ ῑ -' -

μῦθος – μύθου; Μοῦσα – Μούσης

ῑ ῑ ῑ ῑ ῑ -

κάμηλος – καμήλου; ἄνθρωπος – ἀνθρώπου

῀ ῑ -' ῑ ῑ

πνεῦμα – πνεύματος; σῶμα – σώματος

Значення наголосу

- Ϝ δημός жир
- Ϝ δῆμος народ
- Ϝ φῶς світло
- Ϝ φῶς чоловік

Ενκλίτικι

- ✧ непрямі відмінки особових займенників: μου, μοι, με, σου, σοι, σε (οὐ, οἶ, ἐ);
- ✧ форми неозначеного займенника τις;
- ✧ двоскладові форми у praesens indicativi activi від дієслів εἶμι та φημί;
- ✧ прислівники που *де*, куди, ποι *куди*, ποθέν *звідки*, ποτέ *колись*, πως, πη *як-небудь*;
- ✧ частки γε, τε, τοι, νυν, περ, πω

Проклітики

- ⌘ заперечна частка οὐ;
- ⌘ прийменники εἰς, ἐκ, ἐν;
- ⌘ форми артикля ὁ, ἡ, οἱ, αἱ;
- ⌘ сполучники εἰ, ὡς

Правила наголошення перед енклітиками

Тип наголошення	Перед односкладовою енклітикою	Перед двоскладовою енклітикою
окситони	наголос у слові не змінюється; енклітика втрачає свій наголос	
	ἀγαθός τις	σοφοί τινες, ἀγαθός τινα
парокситони	наголос у слові не змінюється; енклітика втрачає свій наголос	наголос у слові не змінюється; енклітика зберігає свій наголос
	νέος τις	φίλοι τινές, νέον τινά φίλων τινῶν, νέον τινῶν
пропарокситони	слово отримує другий наголос на першому складі з кінця; енклітика втрачає свій наголос	
	ἔνδοξός τις	ἄνθρωποί τινες, ἔνδοξόν τινα
періспомени	наголос у слові не змінюється; енклітика втрачає свій наголос	
	χρυσοῦς τις	σοφῶν τινες, χρυσοῦς τινα
проперіспомени	слово отримує другий наголос на першому складі з кінця; енклітика втрачає свій наголос	
	κοῦφός τις	ἐταῖροί τινες, κοῦφόν τινα
проклітики	отримують гострий наголос	
	εἶ τις, οὐ φημι, ἔκ τινων, εἴ τις φησί ποτε, εἶ γέ τις σοί ποτε	

Розділові та інші знаки

Назва знаку	Позначення	Значення	Приклад
Апостроф	'	вказує на елізію	οἱ δ' φίλοι, ἀπ' ἐμοῦ, ὑφ' ὑμῶν
Короніс	'	вказує на красис	τᾶλλα (= τὰ ἄλλα) προὔλεγον (= προέλεγον)
Трема	˘ або ˝	роздільне читання	πραῦς, Ἀτρεΐδης
Розділові знаки	крапка	. = укр. крапці	Οἴκοι μὲν λέοντες, ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες
	кома	, = укр. комі	
	колон	· (= укр. крапці з комою або двокрапці)	οἱ δὲ ἠδέως ἐπέιθοντο· ἐπίστευον γὰρ αὐτῶ
	знак питання	; = укр. знаку питання	ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγη, τί δεῖ ἐπιπίνειν;

ВПРАВИ НА ЧИТАННЯ

1. ψυχή
2. ξένος
3. δένδρον
4. δράμα

5. μικρός
6. θεός
7. λόγος
8. σκηνή

9. ποταμός
10. αγορά
11. φίλος
12. αρχή

1. αλφάβητος
2. βαρβαρισμός
3. ζωδιακός
4. ὀρθογραφία

5. συμβίωσις
6. ῥινόκερος
7. ἔτυμολογία
8. Κύκλωψ

9. μητρόπολις
10. τεχνολογία
11. ἐπιτομή
12. ἀποθέωσις

13. ἄνθρωπος
14. ἀδελφός
15. γυμνάσιον
16. ἰσοσκελής

ДИФТОНГИ

1. δαίμων	6. ψευδής
2. αἰθήρ	7. ἄγγελος
3. εἰρήνη	8. εἰρωνεία
4. οἰκονομικός	9. ἔκλειψις
5. φαινόμενον	10. αὐστηρός

11. Σφίγξ	16. ἵππος
12. ηὔρηκα	17. οὐρανός
13. χαρακτήρ	18. οἶκος
14. ῥαψωδός	19. αὐτόματος
15. ἐγκώμιον	20. ὑποκριτής

1. Αἴσωπος	9. Ἡρα
2. Ἀγαμέμνων	10. Κάδμος
3. Εὐκλείδης	11. Ὀλυμπος
4. Ἰφιγένεια	12. Ἀριστοφάνης
5. Ἀθηνᾶ	13. Διογένης
6. Ἑκτωρ	14. Σοφοκλῆς
7. Βάκχος	15. Ῥόδος
8. Θουκυδίδης	16. Ἀλκιβιάδης

17. Ἡσίοδος	25. Αἴγυπτος
18. Σωκράτης	26. Οἰδίπους
19. Μήδεια	27. Ἀθῆναι
20. Ἡρακλῆς	28. Κλυταιμνήστρα
21. Αἰσχύλος	29. Ἄρτεμις
22. Δελφοί	30. Ἐπίκουρος
23. Εὐριπίδης	31. Ζεὺς
24. Ἀπόλλων	32. Ἀριστοτέλης

ΗΑΓΟΛΟΣ

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος.

1.	a. ἄνθρωπου	b. ἄνθρωποι	c. ἀνθρώπου
2.	a. πλοῦτου	b. πλουτῶς	c. πλούτος
3.	a. περίσπωμενος	b. περισπῶμενος	c. περισπώμενος
4.	a. λῶγος	b. λόγος	c. λόγος
5.	a. τό δῶρον	b. τὸ δῶρον	c. τοῦ δῶρου
6.	a. ἀρετή	b. ἄρετη	c. ἀρέτη
7.	a. ὄις	b. οἷς	c. ὄις
8.	a. Θουκυδίδης	b. Θεῦκυδιδῆς	c. Θουκύδιδης
9.	a. δαίμων	b. δαίμων	c. δαίμων
10.	a. τὸν θεόν	b. τὸν θεὸν	c. τὸν θεόν
11.	a. μάχη	b. τὴν καλήν ψυχὴν	c. κῶμαι
12.	a. ἄθανατος	b. ἀθάνατοι	c. ἀθάνατους
13.	a. ροδον	b. ῥοδον	c. ῥόδον
14.	a. ἀθάνατοις	b. ἀθάνατῶ	c. ἀθάνατον
15.	a. καλὸς καὶ ἀγαθός	b. καλὸς καὶ ἀγαθός	c. καλὸς καὶ ἀγαθός

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Ἀγαθῆ τύχη!

Αἰθίοπα λευκαίνειν

Ἀμφοῖν ποδοῖν

Ἄνθρωπος ἀνθρώπου λύκος

Τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὦ μέγα

Ἄγραφος νόμος

Ἄμαθείας κέρασ

Ἄμφω τὸ χεῖρε

Ἄπὸ μηχανῆς θεός

Κέρασ Ἄμαθείας

Ἑλλάς, Ἕλληνες, Ἀθῆναι, Αἴγυπτος, Ῥώμη, Δελφοί, Θῆβαι, Κόρινθος,
Σπάρτη, Λακεδαίμων, Ἀχαιοί, Βοιωτία, Ὠκεανός, Εὐρώπη;

ἄγγελος, εὐαγγέλιον, φάλαγξ, ἰάμβος, σχολή, Ἀκαδημία, λύρα,
τύραννος, δῆμος, ἱστορία, ποιητής, ῥήτωρ, Παρθενών, θέατρον, εἶδωλον,
δρᾶμα, τραγωδία, κωμωδία, ῥυθμός, ὕμνος, ψυχή, ψευδώνυμος,
κροκόδειλος, λόγος, γένος, ζῶον, θεός, νύμφη, ζέφυρος, λαβύρινθος,
Ὀιδεῖον, Ἑλληνικὴ γλῶττα;

Ζεὺς, Ἥρα, Ποσειδῶν, Ἀπόλλων, Ἄρτεμις, Ἄρης, Ἀφροδίτη, Ἑρμῆς,
Ἀθηνᾶ, Δημήτηρ, Ἥφαιστος, Ἑστία, Ἄιδης, Ἔρως, Διόνυσος, Οὐρανός;

Όμηρος, Θουκιδίδης, Αΐσχυλος, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης, Θέογνις,
Δημοσθένης, Αΐσωπος, Θησεύς, Ἀχιλλεύς, Ὀδυσσεύς, Κύκλωψ, Οἰδίπους,
Ἡρακλῆς, Χάρων, Κλειώ, Ξέρξης, Δαρείος, Ζεῦξις;

Ἀναξίμανδρος, Ἀναξιμένης, Παρμενίδης, Ζήνων, Ἡράκλειτος,
Πρωταγόρας, Ἐμπεδοκλῆς, Πυθαγόρας, Θαλῆς, Δημοκρίτης, Σωκράτης,
Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Ἐπικοῦρος, Πρόκλος, Πλωτῖνος;

Ἀκάκιος, Ἀλέξανδρος, Ἀνατόλιος, Ἀναστασία, Ἀνδρέας, Ἀντώνιος,
Βασίλειος, Γεώργιος, Γλυκερία, Γρηγόριος, Εὐγένιος, Εὐδοκία, Ζαχαρίας,
Θεόδωρος, Θωμᾶς, Ἰάκωβος, Ἰγνάτιος, Μακάριος, Μητροφάνης, Νικόλαος,
Πέτρος, Ῥωμανός, Σοφία, Στέφανος, Τιμόθεος, Φίλιππος, Χριστίνα.